

Motywy mitologiczne w filmach *Wonder Woman* P. Jenkins i *Strażnicy Galaktyki vol.2* J. Gunna

Emilia
Mamrot
(kulturoznawstwo)

Superbohaterowie nadali starożytnym właściwościom nowy kształt, dlatego ponownie możemy zauważyć w nich siebie, powiedział podczas wywiadu dla *wired.com* Grant Morrison, szkocki scenarzysta komiksowy¹. Przyglądając się najnowszym filmom superbohaterskim, można odnieść wrażenie, że są one współczesną wersją dawnych opowieści o mitycznych herosach i bogach. Z reguły oparte na komiksach opowiadają historie bohaterów, którzy są nadludzko silni lub inteligentni, posiadają zaawansowane technologicznie gadżety, często nie są w pełni ludźmi poprzez swoje pochodzenie lub genetyczne modyfikacje, a w niektórych przypadkach są bogami lub półbogami. Jak starożytni herosi walczą ze złem i bronią słabszych, by uczynić świat lepszym.

W ostatnich latach można zaobserwować rozwój filmu superbohaterskiego. Tylko w 2018 roku premiery kinowe miało siedem produkcji reprezentujących ten gatunek: *Czarna Pantera* (reż. R. Coogler), *Avengers: Wojna bez końca*

¹ Org.: *What superheroes have done is give these ancient qualities a new dress so we can recognize ourselves again*, tłum. własne, <https://www.wired.com/2011/07/grant-morrison-supergods/> (data dostępu: 13.11.2018).

(reż. A. Russo, J. Russo), *Deadpool 2* (reż. D. Leich), *Ant-man i Osa* (reż. P. Reed), *Venom* (reż. R. Fleishcher) i *Aquaman* (reż. J. Wan).

W książce *Kinowe uniwersum superbohaterów. Analiza współczesnego filmu komiksowego* T. Żagłowski pisze o tych produkcjach:

Nostalgiczne, przyjemnie znajome i kreujące niepokonanych bohaterów powieści pełnią naczelną funkcję w osławianiu i wyjaśnianiu współczesnego świata, w ramach którego abstrakcyjne istoty starają się uporządkować coraz bardziej chaotyczną rzeczywistość i nadać sens².

To stwierdzenie nawiązuje do definicji mitu, który jest *opowieścią o bogach, demonach, legendarnych bohaterach i nadnaturalnych wydarzeniach, będącą próbą wyjaśnienia odwiecznych zagadnień bytu, świata, życia i śmierci, dobra i zła oraz przeznaczenia człowieka*³. Inspiracje mitologią Greków i Rzymian można znaleźć zarówno w kinowych produkcjach DC Films, jaki Marvel Studios.

Jako pierwszy przykład należałoby przytoczyć film *Wonder Woman* (reż. P. Jenkins, 2017). Historia jego tytułowej bohaterki Diany Prince (Gal Gadot) jest głęboko zakorzeniona w starożytnej mitologii. To Amazonka wychowana na rajskiej wyspie Temiscyrze. Choć postać Diany pojawia się już w filmie *Batman vs Superman: Świcie sprawiedliwości* (2016) w reżyserii Z. Snydera, jej dzieje

Plakat filmu *Wonder Woman* (2017)

² T. Żagłowski, *Kinowe uniwersum superbohaterów. Analiza współczesnego filmu komiksowego*, PWN, Warszawa 2017, s. 38.

³ <https://sjp.pwn.pl/sjp/mit;2568108.html> (data dostępu: 13.11.2018).

przedstawione zostają w *Wonder Woman*. Matką Diany jest Hipolita (Connie Nielsen), królowa Amazonek, a ciotką Antiope (Robin Wright), która uczy młodą

dziewczynę walczyć. Już samo imię tytułowej bohaterki nawiązuje do mitologii, dzieli je z Artemidą/Dianą, boginią łowów i polowań, którą szczególnie czcił Hipolit, syn Tezeusza i Antiope (w niektórych wersjach mitu, syn Hipolity)⁴. Jeden z atrybutów Amazonki to łańcuszek Hestii, które zmusza do mówienia tylko prawdy.

Filmowa Diana jest też córką Zeusa, co czyni ją boginią. Zanim bohaterka poznaje swoje prawdziwe pochodzenie, jej matka opowiada, że ulepiła córkę z gliny tak, jak Prometeusz, który kiedyś stworzył ludzi z gliny i łez.

Oba zdjęcia na stronie z filmu *Wonder Woman* (2017)

Jak mitologiczni herosi Diana wyrusza, by ratować ludzi i zakończyć Wielką Wojnę. *Jesteśmy łącznikiem prowadzącym do zgody między ludźmi*⁵,

⁴ Z. Kubiak, *Mitologia Greków i Rzymian*, Świat Książki, Warszawa 1998, s. 413.

⁵ P. Jenkins, RatPac-Dune Entertainment/DC Films/Tencent Pictures/Wanda Pictures/Atlas Entertainment/Cruel and Unusual Films, *Wonder Woman*, 2017, tłum. J. Kowalczyk (napisy).

mówi tytułowa bohaterka, chcąc przywrócić pokój ludziom i pokonać boga wojny. Według Greków Amazonki były umiłowaną przez Aresa ludzką społecznością, cenioną za waleczność i odwagę w boju⁶. W filmie odwrócono ten mitologiczny motyw. Hipolita opowiada swojej córce historię o stworzeniu przez Zeusa świata i ludzi, którzy z początku byli dobrzy, żyli w pokoju. Jednak syn władcy Olimpu, Ares (David Thewlis), zazdrosny o dzieło ojca zatruł ich umysły i doprowadził do walki między nimi a bogami. Dlatego Zeus stworzył Amazonki, by stały na straży pokoju. W wyniku wojny wszyscy bogowie, poza Aresem, zginęli, a jego ojciec ostatnim tchnieniem stworzył Temiscyrę, rajską wyspę i azyl dla Amazonek. Opowieść królowej przypomina mit o trzech erach ludzkości: złotej, srebrnej i żelaznej, według którego każde kolejne pokolenie ludzi było słabsze i okrutniejsze od poprzedniego, a pokój i dobrobyt zostały zastąpione przez wojny i głód⁷.

Podczas gdy reszta wojowniczek nie chce angażować się w konflikt, Diana pragnie pomóc ludziom. Przed opuszczeniem wyspy zabiera ze sobą miecz *zabójcę bogów* i mówi:

Diana Prince/Wonder Woman: Płynę matko, nie będę stać bezczynnie, gdy niewinni giną. Skoro nikt nie chce stawić czoła Aresowi, to ja muszę. Nie mam wyjścia [...] Chcę walczyć za tych, którzy nie mogą walczyć sami⁸.

Diana, tak jak inni filmowi bohaterowie czy mityczni herosi, staje przed wyborem między swoimi pobratymcami a ludźmi i wybiera tych drugich, tak samo jak Prometeusz. Opuszcza Temiscyrę, a następnie walczy z przyrodnim bratem – Aresem. Ten próbuje przekonać ją do swoich racji, pokazując jak

⁶ Vide: przypis 4, s. 307.

⁷ Ibidem, s. 86-88.

⁸ Vide: przypis 5.

zepsuci i niegodni jej pomocy są ludzie. Choć szeptał im do uszu plany nowych broni, nie kazał ich używać, sami to robili.

Ares: Nie zasługują na twoją ochronę!

Diana Prince/Wonder Woman: Nie o to chodzi. Chodzi o to w co wierzymy, a ja wierzę w miłość⁹.

Diana pozostaje jednak wierna swoim ideałom i pokonuje brata. „Zabójcą bogów” nie jest bowiem miecz tylko ona, jako że tylko bóg może zgładzić boga. Wypełnia zadanie, które Zeus wyznaczył Amazonkom, i walczy za tych, którzy nie mogą bronić się sami.

Trudnego wyboru musi także dokonać jeden z bohaterów *Strażników Galaktyki vol. 2* (reż. J. Gunn, 2017) – Peter Quill/Star-Lord (Chris Pratt), którego matka, Meredith, (Laura Haddock) była ziemską kobietą, a ojciec, Ego – Żyjąca Planeta (Kurt Russell), to przedstawiciel pradawnej, niemal boskiej rasy.

Gamora: Masz własną planetę, sam niszczysz całe floty, nie nosisz skafandra. Coś ty właściwie za jeden?

Ego: Jestem Celestianinem, skarbie.

Peter Quill/Star-Lord: W sensie ktoś jakby Bóg?

Ego: Ale z małej litery. Przynajmniej w te dni, kiedy jestem skromny jak Drax¹⁰.

Plakat filmu *Strażnicy Galaktyki vol. 2* (2017)

Będąc półbogiem i półczłowiekiem staje się współczesną wersją dawnych herosów. Jednak nie on jeden w grupie Strażników Galaktyki stanowi przykład

⁹ Ibidem.

¹⁰ J. Gunn, Marvel Studios, *Strażnicy Galaktyki Vol. 2*, 2017, tłum. J. Wecsiła (napisy).

hybrydy: Gamora (Zoe Saldana) jest *genetycznie zmodyfikowana*¹¹, Rocket (Bradley Cooper) to *efekt nielegalnych eksperymentów genetycznych na istotach niższych*¹², a Groot (Vin Diesel) – *drzewo człekokształtne*¹³. Bellerofont miał za kompana uskrzydłonego konia¹⁴, a Peter gadającego szopa i antropomorficzne drzewo.

Inspiracje starożytnością widać także w imionach bohaterów. Imię Ego po łacinie znaczy *-ja*¹⁵, co oddaje megalomański charakter Celestianina, a on sam nazywa matkę Petera „swoją lilią wodną”, co jest także nawiązaniem do greckiej mitologii. Naukowa nazwa tego kwiatu brzmi *nymphaea* i pochodzi od greckiego słowa *nymphaia* i łacińskiego *nymphaea*¹⁶, i związane jest z spędzaniem czasu na tańcu i śpiewie¹⁷, tak jak Meredith Quill, która *znała teksty wszystkich kawałków lecących w radiu*¹⁸.

Konflikt między Peterem i Ego, ojcem i synem, może przywołać na myśl walki między Kronosem a Uranosem i Zeusem a Kronosem. Namawiany przez matkę Kronos obala ojca i wstępuje na tron¹⁹. Następnie sam zostaje pokonany przez jedyne dziecko, którego nie udało mu się pożreć²⁰. Historia Ego i Petera nawiązuje do tych mitów. Bohater wyzwala się spod wpływu ojca, gdy dowiaduje się, że ten jest odpowiedzialny za śmierć Meredith. Postać matki okazuje się kluczowa, Gaia namówiła Kronosa, żeby obalił ojca, a miłość

¹¹ J. Gunn, Marvel, Studios, *Strażnicy Galaktyki*, 2014, tłum. J. Weccile (napisy).

¹² *Ibidem*.

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ *Słownik mitów*, gł. konsult. R. Willis, tłum. A. Sobol-Jurczykowski, Wydawnictwo RM, Warszawa 2005, s. 31.

¹⁵ K. Kumaniecki, *Słownik łacińsko-polski*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1983, s. 181.

¹⁶ http://www.efloras.org/florataxon.aspx?flora_id=1&taxon_id=122531 (data dostępu: 13.11.2018).

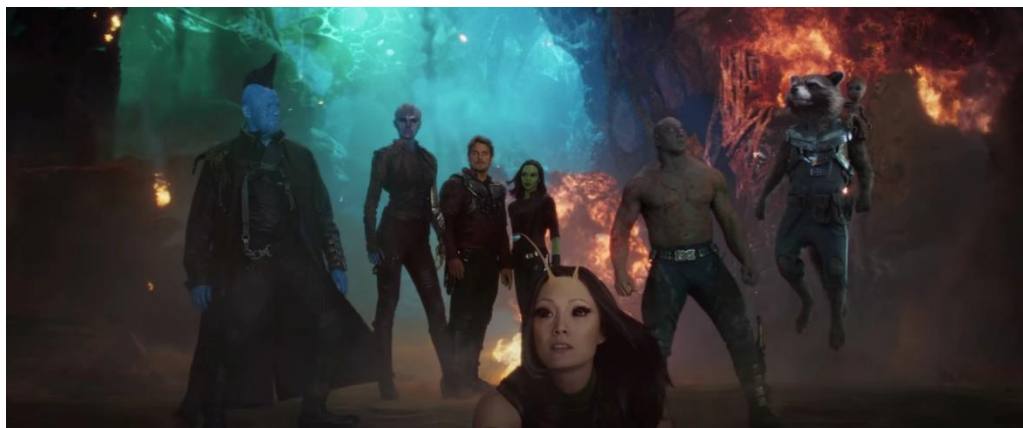
¹⁷ <https://en.wikipedia.org/wiki/Nymph> (data dostępu: 13.11.2018).

¹⁸ *Vide*: przypis 10.

¹⁹ *Vide*: przypis 6, s. 51–53.

²⁰ *Ibidem*, s. 60–65.

Petera do zmarłej mamy pozwala mu uwolnić się od manipulacji Ego. Ten potrzebuje swojego syna, aby z jego pomocą przekształcić wszechświat, czyli zmienić wszystkie planety w swoją kopię, co doprowadziłoby do zagłady na nich istot. Dlatego przez wiele lat Peter przebywał razem z piratem Yondu Udontą (Michael Rooker) z dala od szalonego ojca, podobnie jak Zeus, który chroniony był przez Kuretów²¹. Kronos stanowił zagrożenie dla własnych dzieci, ponieważ je połykał. Ego zapładniał kolejne przedstawicielki różnych ras, by doczekać się potomka, który tak jak on posiadałby gen Celestianina, co pozwoliłoby ojcu pochłoniąć energię życiową dziecka w celu realizacji swojego planu. W obu przypadkach potomkowie stawali się pokarmem dla ojca. Zjadanie dzieci powraca także w relacji Petera i Yondu.

Zdjęcie z filmu *Strażnicy Galaktyki vol. 2* (2017)

Yondu: Jak odkryłem, co zrobił tamtym, nie mogłem cię oddać.

Peter: Groziłeś, że mnie zjesz.

Yondu: To były żarty.

Peter: Nieśmieszne.²²

²¹ *Ibidem*, s. 62.

²² *Vide*: przypis 10.

Ego stanowi też zagrożenie dla pozostałych Strażników, którzy są dla Petera jak rodzina. Celestianin wielokrotnie podkreśla boskość swoją i syna, starając się przeciągnąć potomka na swoją stronę, mówi:

Ego: Nie musi być tak, Peter. Czemu nie chcesz skorzystać z takiej okazji? Przestań udawać, że jesteś kimś innym. Jesteś istotą jedną na miliard. Bilion! Może nawet więcej! Czy życie może dać ci ważniejszą rolę do odegrania²³?

Ten jednak słucha serca i odrzuca swoją boskość, wybierając ludzką naturę.

Ego: Przestań. Posłuchaj mnie. Jesteś bogiem. Jeśli mnie zabijesz, staniesz się człowiekiem jak inni.

Peter Quill/Star-Lord: Co w tym takiego złego²⁴?

Ocalenie przyjaciół i wszechświata jest dla niego ważniejsze niż nieśmiertelność czy nieograniczona moc.

Zdjęcie z filmu *Strażnicy Galaktyki vol. 2* (2017)

²³ Vide: przypis 10.

²⁴ Ibidem.

*[...] filmy [superbohaterskie] zawdzięczają wiele archetypów i struktur starożytnej mitologii, a także kontynuują stosowane przez Stana Lee i Jacka Kirby'ego przeobrażenie superbohaterkich historii we współczesną mitologię*²⁵ piszą B. Cogan i J. Massay w jednym z esejów wchodzących w skład książki poświęconej adaptacjom filmowym, bazującym na komiksach Marvela.

Gwoli sprawiedliwości dodajmy, że nie tylko wierzenia Greków i Rzymian inspirowały współczesnych twórców. Na przykład wchodząca w skład MCU seria filmów o Thorze czerpie garściami z mitologii skandynawskiej. Od wieków bowiem istnieje zapotrzebowanie na historie, w których herosi i bohaterowie walczą ze złem, pokonując swoje słabości i poświęcając się dla innych. Cogan i Massay piszą: *Starożytni mieli Gilgamesza, Samsona, Achillesa i Herculesa. A co z nami, żyjącymi we współczesnym świecie? Nasz bóg ma młot. I mamy Hulka*²⁶.

²⁵ Org.: *[...] films owe much archetypically and structurally to ancient mythology, they also continue Stan Lee and Jack Kirby's reimagination of costumed superheroes stories as modern day mythology*, B. Cogan, J. Massay, "Yeah? Well, MY god has a HAMMER!": *Myth-Taken Identity in the Marvel Cinematic Universe* [w:] *Marvel Comics into Film: Essays on Adaptations Since the 1940s*, red. M.J. McEniry, R.M. Peaslee, R.G., tłum. własne, Weiner, McFerland & Company, Inc. Publishers, Jefferson 2016, s. 11.

²⁶ Org.: *The ancients had Gilgamesh, Samson, Achilles and Hercules. What about us in the modern world? Our god has a hammer. And we have a Hulk*, Ibidem, s. 12.

Bibliografia:

1. Cogan B., Massay J., *“Yeah? Well, MY god has a HAMMER!”: Myth-Taken Identity in the Marvel Cinematic Universe* [w:] *Marvel Comics into Film: Essays on Adaptations Since the 1940s*, red. M.J. McEniry, R.M. Peaslee, R.G., Weiner, McFerland & Company, Inc. Publishers, Jefferson 2016, s. 10-19.
2. Kubiak Z., *Mitologia Greków i Rzymian*, Świat Książki, Warszawa 1998.
3. *Słownik mitów*, gł. konsult. R. Willis, tłum. A. Sobol-Jurczykowski, Wydawnictwo RM, Warszawa 2005
4. Żaglewski T., *Kinowe uniwersum superbohaterów. Analiza współczesnego filmu komiksowego*, PWN, Warszawa, 2017.

Strony internetowe:

1. <https://www.wired.com/2011/07/grant-morrison-supergods/> (data dostępu: 13.11.2018).
2. <https://sjp.pwn.pl/sjp/mit;2568108.html> (data dostępu: 13.11.2018).
3. http://www.efloras.org/florataxon.aspx?flora_id=1&taxon_id=122531 (data dostępu: 13.11.2018).
4. <https://en.wikipedia.org/wiki/Nymph> (data dostępu: 13.11.2018).

Filmy:

1. Gunn J., Marvel Studios, *Strażnicy Galaktyki Vol. 2*, 2017, tłum. J. Wecsile (napisy).
2. Gunn J., Marvel, Studios, *Strażnicy Galaktyki*, 2014, tłum. J. Wecsile (napisy).
3. Jenkins J., RatPac-Dune Entertainment/DC Films/Tencent Pictures/Wanda Pictures/Atlas Entertainment/Cruel and Unusual Films, *Wonder Woman*, 2017, tłum. J. Kowalczyk (napisy).